

Smart citizen, vertrouwen en innovatie bij de burgemeestersreis

Miniconferentie op de tweede dag van de burgemeestersreis in Sittard-Geleen. Drie sprekers leiden de onderwerpen vertrouwen en innovatie in:

- Frank Kresin, Managing Director DesignLab at Universiteit Twente
- Barry van het 't Padje, Informatiemanager en bestuurskundig filosoof bij Brandweer Amsterdam-Amstelland
- Sarah Ros, omgevingswetdeskundige

Frank Kresin schetste ons een bestaande wereld voor, waarvan we het bestaan niet altijd geheel door hebben. In die wereld wordt ons huis smart, onze mobiliteit slim en onze stad zelfdenkend. De politie kan op basis van big data steeds preventiever te werk gaan. Daarbij ligt de focus momenteel sterk op techniek.

Op schermen, op controle van bovenaf.

Smart citizens

Maar volgens Kresin is dat niet het hele verhaal. De smart city moet worden bevolkt door **smart citizens**. Kresin was betrokken bij het Smart Citizens lab, een plek waar burgers met behulp van goedkope technologieën de vraagstukken die bij hen leven op de kaart zetten. Ze verzamelen data over de leefomgeving en vertalen die waar nodig in acties. Dat resulteert in beter geïnformeerde, beter gearrangeerde burgers die zelf vormgeven aan hun samenleving.

Overheid als platform

Hoe bereiken we dat? Kresin stelde dat iedereen moeten kunnen programmeren. Maar bij veel overheden ontbreekt de kennis over de smart city en technologie. De overheid moet volgens Kresin ook werken aan en met open data, zodat burgers daar handige toepassingen mee kunnen ontwikkelen. En de overheid moet fungeren als platform. Zo krijg je smart citizens, zo leer je ze kennen en kan je en kan het gesprek aangaan. Maar, zo vroeg Kresin zich tenslotte af, durven overheden dat wel? Durven ze de controle op te geven om daar meer voor terug te krijgen?

'Er is geen monopolie op kennis meer'

Dat leidde tot een mooie discussie, waarin direct het spanningsveld tussen zekerheid en innovatie werd aangehaald. Kresin: 'Er is geen monopolie op kennis meer.' Maar loslaten blijkt lastig, zo vonden de deelnemers. Want de burgers vragen om zekerheid van de overheid, terwijl die nooit kan worden geboden. Ook maakten de deelnemers zich zorgen over de representatie. In hoeverre wordt iedereen nog vertegenwoordigd in de smart city.

Om dat door te vertalen naar de Omgevingswet: hoe betrek je de gemeenteraad bij zelfstandigheid die je aan burgers geeft in de omgevingswet? Maar ook: lopen we als overheid niet enorm achter. Het gesprek eindigde met de nuance: 'Ik denk dat dat wel meevalt. Ik denk dat er al heel veel gebeurd, waar we niet altijd weet van hebben.'

Papieren draaiboeken in een digitale wereld

Barry van het 't Padje is op zoek naar een manier om te komen tot een meer emergente crisisbeheersing die aansluit op de Smart City. Hij schetste een papieren wereld in een smart city waarin de brandweer werkt met papieren draaiboeken, terwijl digitale informatie aanwezig is.

Emergentie

Er is volgens hem een gat tussen de theorie en planning van een crisis en de daadwerkelijke crisis. Volgens Van 't Padjes is dat [emergentie](#). 'Een vogel is kwalitatief niet te vergelijken met een zwerm vogels. Een zwerm is fundamenteel iets anders.' Het probleem bij crisisbeheersing is dat we pas kunnen begrijpen wat we kunnen doen, als we begrijpen wat er echt aan de hand is. Daarvoor hebben we nieuwe informatietechnologie nodig, sensoren en open data.

Rampenbestrijding kan efficiënter en effectiever

Van 't Padje vindt het vreemd dat de brandweer bij een brand op een fabrieksterrein bij de poort een lijst moet ophalen met de gevaarlijke stoffen die er liggen, terwijl die informatie in (vaak online beschikbare) voorraadssystemen ligt opgeslagen.

Rampenbestrijding kan veel efficiënter en effectiever verlopen dan gebeurt.

Een mooi voorbeeld dat Van 't Padje schetste was de manier waarop treinwagons met gevaarlijke stoffen worden gevolgd. Dat gebeurt vrij statisch, telkens als de wagon een nieuw baanvak inrijdt, wordt dat geregistreerd. Maar het hele Westelijk Havengebied van Amsterdam is eigenlijk één baanvak, waarin dus niet duidelijk is waar de wagons zijn en naast wel risicovol object ze staan. Van veel wagons is nu slechts bij benadering bekend waar ze zijn, terwijl voor een kleine vergoeding per wagon een veel nauwkeuriger *tracing* mogelijk is. Dat maakt het basisnet aanzienlijk veiliger.

Tsjibbe Joustra

De vraag is waarom het niet gebeurt. De aanwezige burgemeesters vonden in ieder geval dat het op de agenda hoort van Tsjibbe Joustra (de voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid). Maar er is ook een coalitie voor nodig van bijvoorbeeld de VNG en de burgemeesters die 'vanuit de modder' dit op de agenda moeten krijgen van politiek en veiligheidsregio's.

Vertrouwen is gebaat bij kaders

Vertrouwen en innovatie, daarover ging het deze twee dagen. Maar hoe zien we dat terug in de Omgevingwet? Sarah Ros begon haar verhaal vanuit de context. De verschillen tussen de huidige wet en de omgevingswet zijn volgens haar dat er kortere procedures zijn met een breder vooroverleg.

De hele wet is sowieso integraler van aard, wat automatisch leidt tot verschillen tussen gemeenten onderling. Daarbij ligt er een grote verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemer.

Is dat wel eerlijk?

Een vraag die daarbij de komende tijd gaat opspelen is of dat wel eerlijk is. Uitkomsten van procedures zijn minder voorspelbaar en de mogelijkheden tot bezwaar en beroep nemen af. Tegelijkertijd is maatwerk minder omslachtig en ontstaan er regionale verschillen.

Integrale afweging

Vertrouwen is een van de sleutelbegrippen in de wet. De wet maakt onderscheid in vertrouwen tussen overheden, tussen de burger in de overheid en tussen de initiatiefnemers. Maar vertrouwen is gebaat bij stevige kaders. Die worden volgens Ros geborgd door het college. De discussie ging vervolgens over de vraag of dit in kleine gemeenten gemakkelijker was dan in grote. Volgens Ros is die vraag lastig te beantwoorden. De integrale afweging is gemakkelijker in kleine gemeenten, in grote gemeenten is dat vaak een heftig proces. Maar in grote gemeente zit wel weer meer expertise voor lastige processen.

Experimenteren kan

Innovatie is volgens Ros een uitkomst voor overheden die houden van experimenteren. De Omgevingswet biedt met artikel 23.3 de mogelijkheid om experimenten uit te voeren, waarbij kan worden afgeweken van de Omgevingswet en enkele andere wetten. Daardoor krijgt de gemeente meer ruimte. Maar dat moet wel passend zijn binnen de maatschappelijke doelen:

- een veilige en gezonde fysieke leefomgeving
- het bereiken en in stand houden van een omgevingskwaliteit en
- het in stand houden en het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving om er maatschappelijke behoeften mee te vervullen.

Maar dan moet het experiment wel echt ánders en vernieuwend zijn. Dat is het belangrijkste criterium en het is aan de gemeenteraad om daarmee akkoord te gaan. En wellicht aan de rechter om het te toetsen.

Mate van innovativiteit

Hoeveel ruimte durf je als gemeente daar in te nemen? Hoe innovatief durf je te zijn? En in hoeverre kan innovatie en vertrouwen leiden tot emotie? De aanwezige burgemeesters vonden dat dat aspect onderbelicht blijft. Hoe ga je als wethouder om met bedreigingen? De wet leidt tot verschillen tussen burgers, maar hoe zorg je dat dat niet leidt tot onwenselijke situaties?